

Armoede en sociale uitsluiting in een aantal Europese landen

Verandert levens en verruimt de geest

Dit project werd gefinancierd met de steun van de Europese Commissie. De verantwoordelijkheid voor deze publicatie ligt uitsluitend bij de auteur; de Commissie kan niet aansprakelijk worden gesteld voor het gebruik van de informatie die erin is vervat.

Auteur: Elżbieta Szczygieł

Wetenschappelijke reviewer: prof. zw. dr hab. inż. Leszek Woźniak, Politechnika Rzeszowska

Bewerking: Monika Hadam

Omslag: ptrabattoni (pixabay.com) CC0 Public Domain

Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International

Publishing house: Stowarzyszenie „Centrum Wspierania Edukacji i Przedsiębiorczości”
ul. K. Hoffmanowej 19
35-016 Rzeszów
www.cwep.eu
office@cwep.eu

Rzeszów 2015

Armoede en sociale uitsluiting zijn in breed verband van commentaar voorziene maatschappelijke vraagstukken, waarmee zowel ontwikkelingslanden als landen die als goed ontwikkeld worden beschouwd te maken hebben. Het moet worden toegejuicht dat acties in de richting van de bestrijding van armoede en sociale uitsluiting terugkomen bij verscheidene gelegenheden. Eén daarvan is het project getiteld "**TAP - Together Against Poverty (Samen tegen armoede)**", uitgevoerd door een samenwerkingsverband van zes Europese landen, met organisaties uit Estland, Spanje, Nederland, Polen, Roemenië en Italië. Het project wordt gecoördineerd door het Centre for Education and Enterprise Support uit Rzeszów (Polen), dat al gedurende meerdere jaren te maken heeft met sociale kwesties en het deelnemen aan tal van projecten die bijvoorbeeld draaien om preventie van dakloosheid onder kinderen. De doelstelling van het TAP-project is om twee rapporten op te leveren waarin de armoede en sociale uitsluiting in de projectlanden wordt beschreven alsmede de beschrijving van bestaande modellen van de sociale zekerheid.

Onderzoek naar armoede en sociale uitsluiting

De belangrijkste problemen als onderwerp van de studie waren: ‘onvoldoende diepgaande en up-to-date kennis van de economische en sociale aspecten van de oorzaken en kenmerken van armoede en sociale uitsluiting onder de meest kwetsbare groepen – gelet op mechanismen om daaraan te ontsnappen alsmede het overwinnen van obstakels’. Het belangrijkste doel van het onderzoek is het verkrijgen van diepgaande en up-to-date kennis van de economische en sociale aspecten van de oorzaken en kenmerken van de armoede en de sociale uitsluiting onder de meest kwetsbare groepen – gelet op de mechanismen en obstakels om deze situaties te overwinnen en achter zich te kunnen laten. Het instrument dat is gebruikt voor het uitvoeren van het onderzoek, was een diepte-interview vragenlijst met elementen van een enquête.

Presentatie onderzoeksresulten – mensen in armoede en sociale uitsluiting en die daarmee worden bedreigd

Het onderzoek over armoede en sociale uitsluiting werd uitgevoerd tussen 1 november 2014 en 31 maart 2015 in alle zes landen die deelnemen aan het project. Voor het onderzoek werd van het diepte-interview een deel van de vragenlijst gebruikt. Het totaal aantal interviews was 90, in elk land 15. Om deel te nemen aan het onderzoek diende ten minste een van de volgende criteria te gelden voor de ondervraagde: de persoon is werkloos was, heeft een laag kwalificatieniveau of opleiding, voedt een kind alleen op, is hoofd van het gezin met veel kinderen, is lid van een huishouden met een laag inkomen en/of heeft recht op sociale hulp. De analyse van de metrische gegevens

onder 90 respondenten laat zien dat hoogste percentage ondervraagde mensen in steden woont met een bevolking tussen de 100.000 en 500.000 mensen (Tabel 1).

Tabel 1. Respondenten naar woonplaats

Woonplaats	Aantal	Percentage
Plaats*	7	7,8
tot 20k	1	1,1
20k – 50k	3	3,3
50k – 100k	9	10
100k – 500k	40	44,4
Meer dan 500k	19	21,1
Dorp	11	12,2

(*) in sommige vragenlijsten werd geen indicatie gegeven over de grootte van de woonplaats

Bron: eigen bewerking van de onderzoeksresultaten

De meerderheid van de respondenten was vrouw. Hun aantal is 61 (bijna 68% van alle respondenten). Slechts 29 mannen namen deel aan het onderzoek. Een van de factoren betreffende het kwalificeren van de doelgroep was de status van werkloze. Onder de respondenten zijn/bleven 61 mensen werkloos, terwijl 29 hebben gemeld aan de slag te zijn. Onder de respondenten heeft elke vierde persoon het basisonderwijs niet afgemaakt (Tabel 2). In totaal was het aantal respondenten met een maximale secundair onderwijs goed voor meer dan 54% van de gehele groep.

Tabel 2. Respondenten naar hun onderwijsniveau

Onderwijsniveau	Aantal	Percentage
Hoger	24	26,7
Post-secundair onderwijs	10	11,1
Secundair *:	11	12,2
Beroepsgericht	8	8,9
Algemeen	4	4,4
Beroepsgericht	8	8,9
Middelbaar / eerste fase secundair	15	16,7
Basis	10	11,1
Niet-afgemaakt basis / geen onderwijs	24	26,7

(*) in bepaalde vragenlijsten gaven de respondenten aan alleen een zeker onderwijsniveau te hebben, zonder aan te geven welk type)

Bron: eigen bewerking van de onderzoeksresultaten

Een andere factor die van invloed is op hoger risico op armoede en sociale uitsluiting in combinatie met het behoren tot de doelgroep, was de structuur van het huishouden. Personen die de kinderen alleen opvoeden, of degenen die veel kinderen hebben (drie of meer) vormen bijna 1/3 van de deelnemers aan het onderzoek (Tabel 3).

Tabel 3. Respondenten en lid zijn van een huishouding

Leden van de huishouding	Aantal	Percentage
Alleenstaand	36	40
Paar / zonder kinderen	10	11,1
Paar / met kinderen:		
Met 1 kind	12	13,3
Met 2 kinderen	5	5,6
Met 3 of meer kinderen	10	11,1
Alleenstaande ouder	17	18,9

Bron: eigen bewerking van de onderzoeksresultaten

De laatste factor die beslissend was voor het behoren tot de doelgroep was een laag inkomen. Deze inkomsten op een zeker niveau zijn van belang voor de mogelijkheid om gebruik te kunnen maken van sociale hulp. In de landen met de euro, de grootste groep, hebben de respondenten de beschikking over 500 tot 1000 euro per maand. In het geval van de inkomsten in Polen en Roemenië is het niet mogelijk om iets te zeggen over een dominante hoogte voor de inkomsten vanwege het lage aantal observaties. Dit is mede het gevolg van de opzet van de vragenlijst waarbij het bij deze kwestie mogelijk was een bedrag te noemen voor het gehele huishouding dan wel een schatting te maken aan de hand van drie bandbreedtes. Het is dus niet mogelijk om een duidelijk patroon qua inkomen te presenteren. Het merendeel van de inkomsten van onderzochte huishoudens is evenwel niet genoeg om te voldoen aan de basisbehoeften van de gehele groep.

Economische situatie volgens respondenten – gegevens vanuit de interviews

De financiële situatie van de mensen die worden bedreigd met armoede en sociale uitsluiting in Estland is een combinatie van een paar belangrijke factoren, waaronder de politieke en structurele veranderingen alsmede de huidige economische crisis inclusief de slechte economische betrekkingen met Rusland.

Ik heb al meer dan 10 jaar geen werk meer en ik besta op papier niet. Ik verloor mijn baan bij allerlei kranten in de Russische taal in Estland die werden opgeheven [...]. Ik schrijf artikelen en soms krijg ik er wat geld voor. Ik heb geen enkele financiële steun van de Estlandse instellingen [...]. Alleen mijn vrouw heeft een baan van tijd tot tijd als kok en dit helpt ons om te overleven. Ook mijn vader heeft pensioen en die helpt ons ook. We hebben een klein zomerhuis en zo kunnen we voor onze eigen aardappelen en appels zorgen. [Man, 59 jaar]

Het ineensstorten van de Spaanse arbeidsmarkt beïnvloedt op grote schaal het sociale gebeuren. Jongeren, personen zonder diploma en ook immigranten ervaren de resultaten van een gebrek aan banen die passen bij de mensen. Het veroorzaakte de noodzaak om te reageren op vacatures onder hun niveau, al was het maar om te kunnen overleven.

Ik werkte in mijn eigen land als accountant. Ik heb bijna 20 jaar werkervaring. Maar hier in Spanje kon ik niet dat soort baan vinden, dus ik begon te werken voor tehuizen... [Vrouw, 44 jaar]

Ik ben serveerster geweest in een restaurant. Wij wonen in het huis van mijn vader. De situatie is echt slecht. In Spanje is er een gebrek aan werk, lage inkomens en zeer slechte voorwaarden. Met mijn vaders pensioen kunnen we allemaal overleven. [Vrouw, 46 jaar]

De economische situatie van de respondenten in het land dat door ons is geïdentificeerd als 'veilig', is naar hun mening toch moeilijk. Gebrek aan werk alsmede de noodzaak om

volwassen kinderen te onderhouden die ook geen baan kunnen vinden, is een gemeenschappelijk probleem voor veel economieën.

Er is veel verborgen armoede, dus je ziet het niet, maar ik wel, zo om me heen. Er zijn geen banen. Zie wat er gebeurt met mijn zoon. Hij is 29 en woont weer thuis, ook zonder een baan [...]. Ik heb een werkloosheidsuitkering en binnenkort sociale bijstand. Geen werk ... dus daarvan moet ik leven, samen met wat de voedselbank ons geeft [...]. Er is gewoon te weinig geld. [Man, 53 jaar]

Ik ben afhankelijk van steun. Geen salaris... Soms is er een aantal klusjes te doen of ik krijg huurtoeslag, dus om de huur te kunnen betalen [...]. Soms kan ik geen grote uitgaven doen en ook is het niet mogelijk om dingen aan te schaffen die ik echt nodig heb. Maar dan kan ik naar de kerk, naar de sociale dienst. Bijvoorbeeld om een wasmachine te krijgen... Daarvoor zijn regelingen [...]. Ik heb schulden. En nee, geen spaargeld. Ik weet niet hoe ik geld zou moet besparen. [Vrouw, 30 jaar]

Armoede en sociale uitsluiting in Nederland kennen in zeker zin andere oorzaken en hebben afwijkende kenmerken die voortvloeien uit de in het algemeen hoge levensstandaard in dit land en de economische omstandigheden die verschillend zijn van de andere landen. Het probleem van de armoede gaat gepaard met een goed werkend systeem om mensen op te vangen en dat niet beperkt blijft tot materiële steun, maar ook advies omvat over specifieke problemen waarmee personen die onder de regelingen vallen, te maken hebben en krijgen.

Kenmerkend voor de Poolse armoede is de noodzaak om voortdurend te lenen. Het is een poging om te kunnen omgaan met de moeilijke economische situatie, maar het toont ook de solidariteit van lokale gemeenschappen waarin de respondenten wonen. Helaas zorgt deze situatie voor een neerwaartse spiraal qua schulden, die vervolgens wordt 'gebruikt' door verschillende instellingen die geld uitlenen. Deze instellingen geven kredieten met een zeer hoog rentepercentage zonder te vragen naar de kredietwaardigheid. Daarnaast is een belangrijk kenmerk voor Polen dat men moeite heeft met het bevredigen van de behoeften die verband houden met voeding.

De situatie is moeilijk. Om aan de huidige behoeften te kunnen voldoen moet ik schroot en bierflessen verzamelen en het weinige geld dat ik daarvoor vang, moet ik gebruiken voor

allerlei rekeningen: huur, elektriciteit, gas. Deze situatie is zeer vernederend [...]. Niet alle mensen zijn blij met het feit dat ik op zoek ben naar zaken in de vuilnisbakken en vertellen hun kinderen zich niet met mij te bemoeien - dat is zeer vernederend. [Vrouw, 55 jaar]

Er zijn veel gevallen waarin ik heb geen geld heb voor brood en dat ik ergens geld moet lenen omdat mijn kind gewoon iets moet eten. Vervolgens moet ik gaan bedenken hoe dat geld terug te betalen valt. Ik kom de hele tijd geld tekort, ik kan niet de dagelijkse dingen kopen zoals voedsel en hygiëne-producten [...]. Ik heb geen gevoel van financiële zekerheid, ik heb 7000 zloty aan schuld [...]. Soms vind ik wat werk, zoals de zorg voor ouderen: ik doe de boodschappen, maak schoon, zorg voor die persoon... maar dit gebeurt zeer zelden. Ik krijg 10 zloty per uur en dat is veel voor mij, want dan heb ik genoeg geld voor een dag eten. Ik zou graag de zorg van iemand op me nemen op een vaste basis, maar dan wel overdag.

Als ik wakker wordt om 4 uur 's morgens, moet ik bedenken wat er die dag kan worden gedaan. Wat kan ik koken, waar haal ik het geld vandaan voor het eten? Het is niet gemakkelijk, deze situatie. [Vrouw, 38 jaar]

De respondenten in Roemenië geven vaak aan dat de slechte economische situatie nauw verbonden is met de werkloosheid, in combinatie met het ontbreken van wettelijke mogelijkheden om toch op een of andere manier geld te verdienen. Werkloosheid, maar ook het werken zonder papieren, geven geen garantie voor het kunnen leiden van een fatsoenlijk bestaan, in het bijzonder dat zulke omstandigheden geen materiële zekerheid bieden en niet voorzien in medische zorg of pensioen.

Ik werk ook illegaal. Dat lukt dan een beetje met dit illegaal werken, maar mogelijk heb ik op een dag ook ziekenhuiszorg nodig, en moet ik met pensioen, maar ja... Ik hoop dat ik daarvoor nog een legale baan kan vinden, tenminste dat is me beloofd voor 2015 - ja, dat is wat mij is beloofd [...]. Ik ben dus werkloos, ik bedoel dat ik nergens wordt ingehuurd met de juiste wettelijke documenten. Ik werk nu ongeveer 2-3 uur per dag voor een wisselend bedrag [...]. Wat kun je anders doen als je geld nodig hebt? [Man, 41 jaar]

Ik ben niet tevreden, mijn salaris is klein en onvoldoende. Het was beter toen mijn ouders nog in leven waren, omdat ze altijd voedsel meenamen van het platteland. Nu moet ik alles kopen en het geld vliegt de deur uit. [Vrouw, 56 jaar]

De belangrijkste factor die verantwoordelijk is voor de armoede in Italië, is het structurele gebrek aan werk in combinatie met de zeer lage salarissen. De respondenten benadrukken dat de sociale steun die zij krijgen, niet voldoende is om te voldoen aan de huidige behoeften. Het is gerelateerd aan de aanwezige schulden en de noodzaak om de behoeften te reduceren. Veel respondenten maken gebruik van publieke en non-gouvernementele centra voor hulpverlening.

Ik heb een sociale uitkering, € 180 per maand. Ik kan geen baan vinden. Ik heb een aantal schulden en daarom probeer ik mijn uitgaven terug te brengen, ook als het gaat om de dagelijkse zaken. [Man, 62 jaar]

We staan aan de afgrond. Er is altijd wel iemand die voor minder geld iets wil doen en de uurprijs voor werk gaat sterk naar beneden. Ik ben een vrouw en en oud – dat zijn twee belangrijke barrières [...]. [Vrouw, 53 jaar]

De economische situatie volgens de respondenten – data van vragenlijsten

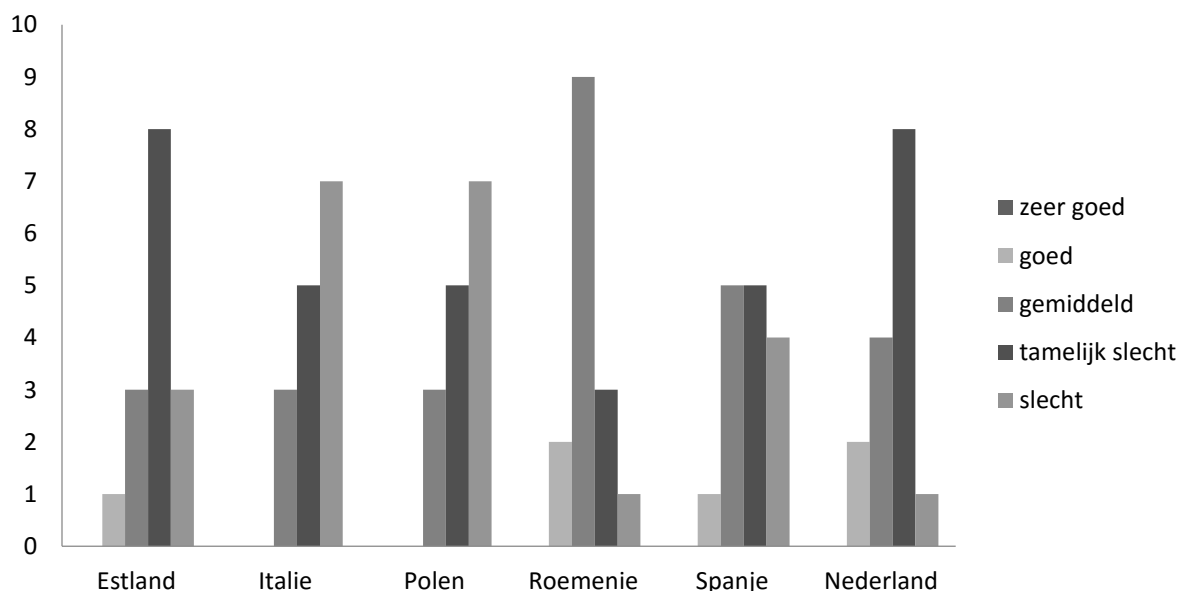
De grootste groep respondenten (44 personen) wijst nadrukkelijk op het belang van giften, alimentatie en andere inkomsten. In deze groep vormen deze voor 18 personen de belangrijkste bron van inkomsten, en voor 26 van hen een extra bron. De op een na grootste groep mensen met een risico op armoede en sociale uitsluiting bestaat uit personen die werken op basis van een arbeidscontract (37 personen). Iets minder, 33 respondenten moet het doen met sociale uitkeringen. In deze groep zijn voor 23 personen deze uitkeringen de belangrijkste bron van inkomsten. De meeste respondenten zeggen dat hun huidige inkomenssituatie gemiddeld, tamelijk slecht of slecht is. Maar liefst twee derde van de respondenten geeft aan dat hun situatie te zien is als *gemiddeld* of *tamelijk slecht*. (Tabel 4). Analyse van de gegevens voor bepaalde landen levert op dat twee respondenten in Nederland en Roemenië van mening zijn dat hun inkomenssituatie *goed* is (Grafiek 1). Slechts één respondent in Estland en Spanje geeft dit antwoord, maar niemand in Polen en Italië. De grootste groep in Estland en

Nederland beoordeelt de situatie als *tamelijk slecht* (acht respondenten in elk land). Een zeer interessante indicator is het antwoord dat vaak opduikt in Roemenië: *gemiddeld*. Er moet echter worden opgemerkt dat de meningen subjectief zijn en de waardering ervan ook vaak wordt beïnvloed door de omgeving waarin men leeft en het feit van het al dan niet hebben van een baan (bijv. illegaal). Alleen door het samenbrengen van deze informatie met de indicatoren die er zijn voor het diagnosticeren van de wijze waarop men daadwerkelijk in de praktijk invulling geeft aan het bestaan - zeker in materiële zin - kan echt antwoord op de kwaliteit van leven van deze respondenten worden gegeven.

Tabel 4. Beoordeling van de inkomenssituatie van de respondenten

Inkomenssituatie	Aantal	Percentage
Zeer goed	0	0
Goed	6	6,7
Gemiddeld	27	30
Tamelijk slecht	34	37,8
Slecht	23	25,6

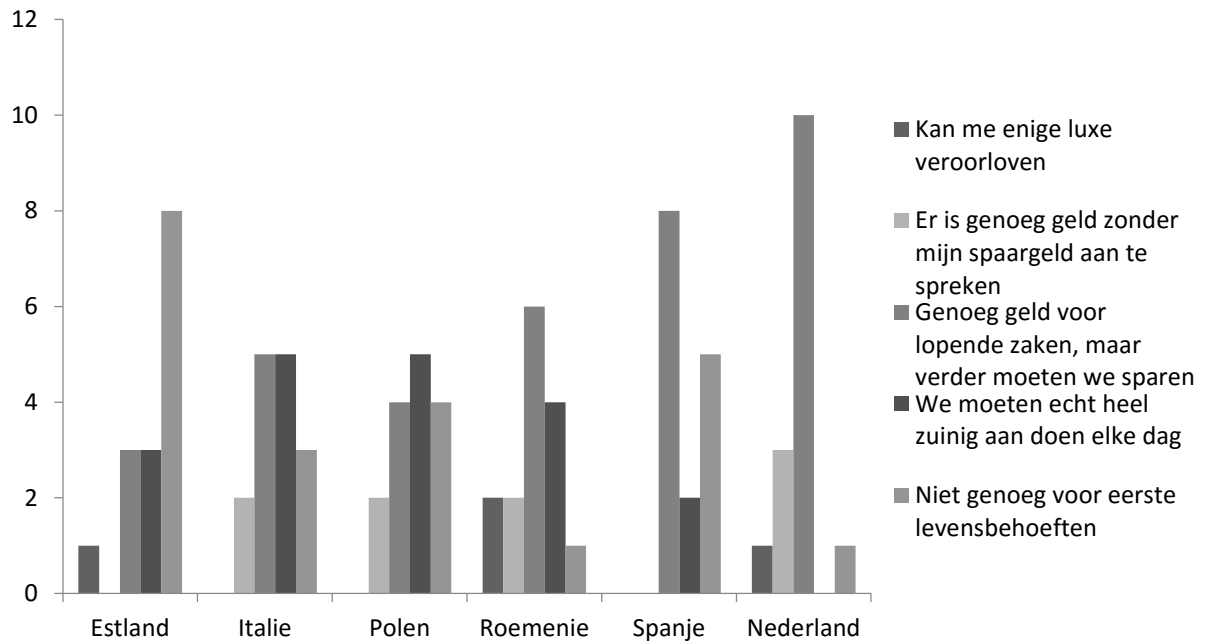
Bron: eigen bewerking van de onderzoeksresultaten

Grafiek 1. Vergelijking van de beoordeling van de huidige inkomenssituatie door de respondenten per land

Bron: eigen bewerking van de onderzoeksresultaten

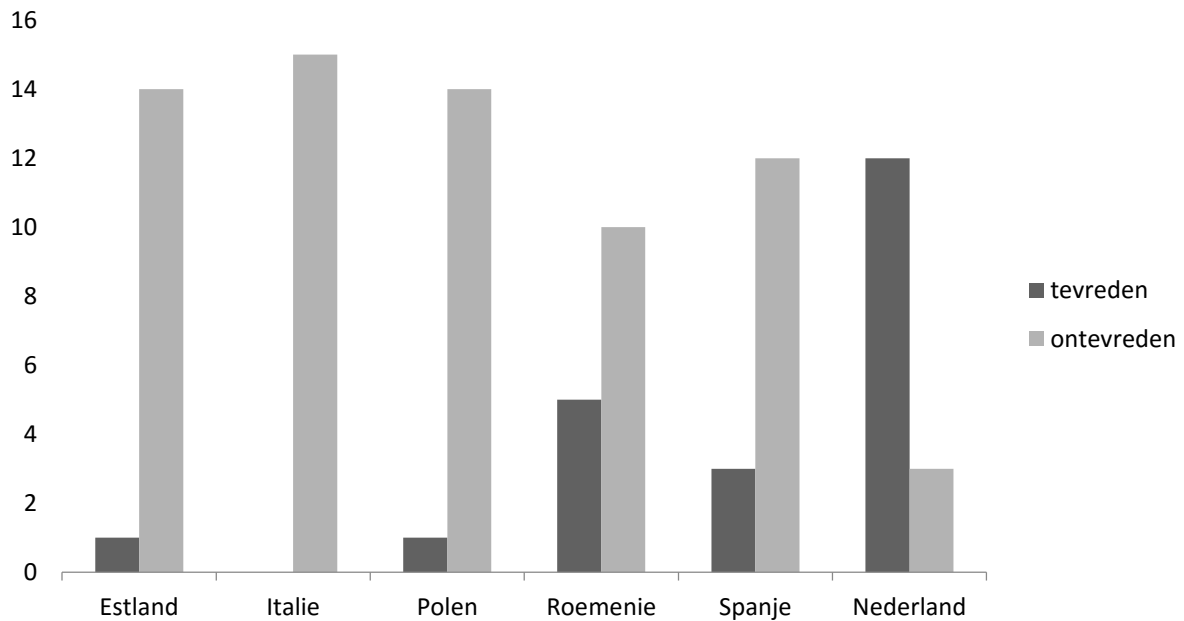
De vragenlijst bevat vragen over de kenmerken van de inkomenssituatie van de respondenten en hun huishoudens, hetgeen een betere evaluatie mogelijk maakt van de werkelijke toestand (Grafiek 2).

Grafiek 2. Vergelijking van de karakteristieken van de inkomenssituatie van de respondenten per land

Bron: eigen bewerking van de onderzoeksresultaten

De meerderheid, meer dan drie kwart, wijst erop dat ze niet aan hun behoeften kunnen voldoen (grafiek 3).

Grafiek 1. Tevredenheid over het kunnen voldoen aan de behoeften

Bron: eigen bewerking van de onderzoeksresultaten

Meer gedetailleerde informatie over het bovenstaande aspect is te geven op basis van de analyse van de mogelijkheden om te kunnen voldoen aan de genoemde zeven concrete behoeften (Tabel 5).

Tabel 5. Niet kunnen voldoen aan behoeften \ (aantallen)

Niet kunnen voldoen aan:	Dagje uit	Onverwachte uitgave	Auto	Specialist	Vlees, vis e.d.	Op tijd betalen	Verwarming
Estland	14	11	13	6	8	7	2
Spanje	15	11	11	12	3	11	11
Nederland	9	12	13	0	1	0	0
Polen	15	14	13	13	11	13	4
Romenië	11	12	15	6	4	4	1
Italië	14	15	14	14	7	11	6

Bron: eigen bewerking van de onderzoeksresultaten

Als de respondenten wordt gevraagd hoe zij omgaan met de situatie en hoe zij proberen te voldoen aan de eigen behoeften, geeft de meerderheid aan dat ze trachten om die behoefte te verminderen (meer dan 90% van de respondenten). De tweede belangrijkste strategie is vragen om hulp van de familie, vrienden en van instellingen voor sociale hulpverlening. Deze aanpak wordt aangegeven door meer dan 76% van de respondenten. Minder dan de helft meldt dat dan wordt overgegaan tot het lenen van geld om toch in de behoeften te kunnen voldoen. Het is de moeite waard op te merken dat 90% van de respondenten geen bezittingen verkoopt om de uitgaven voor huidige behoeften te dekken.

Functioneren van respondenten in de maatschappij

Sociale uitsluiting heeft naar het oordeel van de Estlandse respondenten impact op een breed scala van groepen mensen. De respondenten beschrijven hun eigen situatie in de context van uitsluiting, hoewel ze meestal niet het gevoel ervaren zich in een dergelijke toestand te bevinden. Hun positieve houding komt voort uit frequente contacten met andere mensen. Objectieve analyse toont echter aan dat in de meeste gevallen ze toch 'uitgesloten' zijn, vaak zonder een plek om te wonen of met een plek waar sprake is van fatsoenlijke woonomstandigheden.

Ik ben half Oekraïense en half Letse. Ik merk geen discriminatie in mijn dagelijkse leven, omdat ik de Esten goed ken - maar mijn moeder en ik zijn wel onze flat kwijtgeraakt in het centrum van Tallinn, toen haar Estse man overleed, 3 jaar geleden. Zijn twee zonen hebben ons eruit gegooid, wetende dat hun vader verteld had dat we daar mochten blijven. Mijn moeder woont nu het hele jaar in haar zomerhuis; we zijn blij dat het deze winter niet koud was. [Vrouw, 26 jaar]

Ik heb het gevoel van gediscrimineerd te worden, want ik ben oud en een vrouw. Veel werkgevers weigeren me daarom voor een baan. Zelfs als het verboden is, vinden bedrijven altijd wel een weg om me te weigeren, want ik ben te oud. Ik solliciteerde naar de baan van receptioniste in een klein hotel en de manager vertelde me dat er alleen jonge vrouwen

achter de receptie zitten en dat ik me dan niet prettig zou voelen in hun nabijheid... De meeste bedrijven reageren niet eens op mijn e-mails als ik mijn CV meestuur. [Vrouw, 61 jaar]

Sociale uitsluiting in Spanje is zeer divers van aard en dat toont aan hoeveel betekenissen een dergelijk verschijnsel kan hebben.

Mensen staren me aan op straat, omdat mijn kleren oud zijn [...]. Ik kan mijn kinderen geen eigen onderwijs laten volgen, en de mensen veroordelen me altijd op allerlei zaken [...]. Ik heb geen goede relatie met mijn familie, ik kan alleen rekenen op mijn vrienden. Ik zit nu bij een Facebook-groep en ze zijn geweldig, allemaal mensen in dezelfde situatie als de mijne [...]. [Vrouw, 41 jaar]

Als je geen geld heb, heb je meestal geen vrienden... Iedereen heeft z'n eigen problemen. Iedereen zit in dezelfde situatie, dus ik kan hen niet om hulp vragen (...). Ik ben niet tevreden met mijn huidige leven en de situatie van mijn huishouden, omdat ik mijn dochter niet alles wat ze nodig heeft, kan bieden, zeker nu de zomer eraan komt en we nergens naar toe kunnen. [Man, 35 jaar]

Diverse respondenten in Nederland benadrukken dat ze proberen om een normaal leven te leiden, zonder het gevoel te hebben van uitgesloten of gediscrimineerd te worden. Naar de mening van het merendeel van deze groep is het mogelijk, ondanks de slechte materiële omstandigheden, normaal te functioneren. Deze mensen geven aan dat ze bereid zijn om er goed uitzien en niet laten merken dat ze moeten omgaan met financiële problemen.

Mensen kijken niet naar me om dit soort kwesties, voor wat ik heb en doe. Dat is goed. En ik doe ook mijn best om goed over te komen, er goed uit te zien. [Vrouw, 43 jaar]

Ik woon geïsoleerd, op een bepaalde manier [...]. Ik betaal een lage huur en dat betekent dat het niet mogelijk is om naar elders te verhuizen. Ik kan er niet aan ontsnappen [...]. Echte vrienden wonen ver weg. Af en toe contacten, maar wel goed. [Man, 46 jaar]

We hebben ook een lokaal team in de buurt. We kunnen ze altijd om hulp vragen [...]. [Op de vraag over het ervaren van discriminatie - red.] Nee, dat niet. Niet omdat we in deze situatie zitten. Maar ik denk dat het zeker gebeurt dat mensen met weinig geld niet gewenst zijn in hun omgeving. In het algemeen voel ik me niet aangesproken door wat ik ben en wat ik doe. [Man, 37 jaar]

Het functioneren van de respondenten in de Poolse samenleving is grotendeels afhankelijk van hun situatie. De meesten hebben een gevoel van vervreemding en in het nadeel verkeren ten opzichte van anderen. Moeilijkheden bij het voldoen aan de materiële behoeften bevorderen het sociale isolement, maar ook inactiviteit, in het bijzonder in een situatie waar de directe omgeving ook te kampen heeft met soortgelijke problemen.

Ik voel me eenzaam en verlaten. De hele tijd zit ik alleen thuis met K., als de andere kinderen op school zijn. Ik heb geen vrienden of collega's. Ik zou graag een vriend willen hebben, met wie ik over van alles en nog wat kon praten, maar die heb ik niet. Mijn enige contact is die dame van het sociale hulpverlening, mevrouw S., een therapeut waarmee je nog eens kunt lachen en zaken op een rijtje zetten. [Vrouw, 35 jaar]

Als je helemaal aan de grond zit, en dat kan ik zeggen van mezelf, is het erg moeilijk om te overleven zonder de hulp van anderen, en die heb ik niet. In mijn omgeving zitten we allemaal in hetzelfde schuitje en dan voelt het normaal, maar buiten deze groep lijkt het wel of we van een andere planeet zijn. [...]. Ik heb het gevoel dat ik in een ongunstige omgeving zit, en ik hoop dat daarmee kan breken, hoewel er geen vooruitzichten zijn. Misschien zullen mijn kinderen er toch wel in gaan slagen. Ik wens heel erg dat ze dit gaat lukken, maar het zal moeilijk worden, want als ik ze niet help om een goede opleiding te volgen, zal het zeer moeilijk worden voor hen om een beter leven te hebben in de toekomst. [Man, 39 jaar]

Roemeense respondenten spraken over hun functioneren in de maatschappij vanuit het oogpunt van de plaats waar ze werken en de contacten met kantoormedewerkers. Dat is omdat de meeste van hen werk hebben (gewoonlijk zwart). De werkplaats, relaties met collega's en contacten met instellingen zijn daarmee zaken die veel ruimte vragen in de analyse van de sociale situatie van de respondenten.

Ik ging naar het gemeentehuis, ik stond in de rij, een nummer werd aangegeven en ik zag niemand, dus ik ging de balie en de dame schreeuwde naar me dat eigenlijk de beurt was aan iemand met een ander nummer. Ik voelde me slecht. Anders heb ik dat gevoel nooit. [Vrouw, 49 jaar]

Ik ben niet tevreden met mijn leven zoals het nu is. Ik werk in C., ik woon met mijn gezin in B.. Zie daar wat het betekent om ergens vervreemd van te zijn: je wordt gedwongen te vertrekken, je eigen wortels ergens achter te laten en met je werkzaamheden op plekken te komen waar je nooit van hebt gedroomd. [Man, 45 jaar]

Diverse Italiaanse respondenten wijzen op verschillende elementen van discriminatie, direct of indirect ervaren. Ze vermelden factoren van discriminatie zoals: armoede, handicap, geslacht, gezinssituatie of het land van herkomst. In dit laatste geval zijn de ervaringen zeer verschillend van aard. Immigranten voelen zich gediscrimineerd vanwege het feit dat ze niet-Italiaans zijn. Aan de andere kant hebben Italianen het gevoel dat ze minder hulp krijgen dan burgers van andere landen.

Ik voel me gediscrimineerd als een jonge alleenstaande moeder. [Vrouw, 32 jaar]

Het land kent erg veel discriminatie van mensen die arm zijn of een handicap hebben. Voor de buitenlandse mensen is er steun, maar voor Italianen niets. [Man, 61 jaar]

Ja, ik word gediscrimineerd, want ik ben Italiaans. [Vrouw, 53 jaar]

Ja, er is sprake van een enorme discriminatie. De plaats waar je woont, heeft daar ook invloed op. Nee, niet in mijn geval. We worden juist gediscrimineerd omdat we vrouw en Roma zijn. [Vrouw, 30 jaar]

Ik heb een triest leven. In het verleden was het beter. Ik heb niets te doen, een kwestie van gewoon afwachten [...]. Ik ben alleen en ik voel me eenzaam [...]. Ik voel me gediscrimineerd omdat ik Italiaanse ben en als als ik dan zie dat immigranten veel steun ontvangen... [Vrouw, 79 jaar]

Samenvatting

Een inkomen lager dan het gemiddelde inkomen voor een bepaald land schept ongunstige voorwaarden voor armoede en sociale uitsluiting. Geen mogelijkheden hebben om geld te verdienen wordt gezien als een directe factor, hoewel veelal vermeld in combinatie met andere factoren die leiden tot armoede. Geïnterviewden wijzen erop dat het verlies van werk een aanzienlijke impact heeft op de beschikbare middelen voor het huishouden, en de voortdurende toestand van werkloosheid vermindert de hoop op een betere financiële situatie in de nabije toekomst. De noodzaak om de inkomsten te verdelen tussen een groter aantal leden van een huishouden is ook nadrukkelijk van invloed op een grotere kans op armoede - vooral wanneer zij minderjarig zijn en geen inkomen hebben. Een huishouden met slechts één werkend iemand levert een nadelige situatie op, zelfs als die persoon een eigen bedrijf heeft. Het hebben gevolgd van formeel onderwijs op een lager middelbaar niveau correleert met werkloos zijn. De respondenten zelf zeggen dat het gebrek aan kwalificaties, de formele erkenning ervan en het gebrek aan onderwijsdiploma's die als bewijs kunnen dienen voor de kennis van een persoon, een beperkende factor is voor het vinden van werk. Het hebben van een handicap, gezien als één van de oorzaken van sociale armoede en sociale uitsluiting, heeft naar de mening van de ondervraagden alleen in bepaalde gevallen impact op hun huidige financiële situatie. Het onvermogen om te kunnen omgaan met risicovolle situaties, en specifiek het gebrek aan ondernemersvaardigheden, is een belangrijke sociale factor die zorgt voor armoede. Dit wordt bevestigd zowel tijdens de interviews als in de vragenlijsten. Dit wordt bevestigd zowel tijdens de interviews als in de vragenlijsten.